

УДК: [338.2:620.9]

© Анастасія Гавюк, Дмитро Сав'юк
(м. Чернівці)**ЕНЕРГЕТИЧНА ПОЛІТИКА ЄС У ЧОРНОМОРСЬКОМУ РЕГІОНІ**

Європейський Союз виступає одним з головних імпортерів енергоресурсів на світовому ринку, що автоматично надає європейській енергетичній політиці неабиякого значення у зовнішньополітичній діяльності ЄС. Зокрема, значущим напрямком у даному контексті виступає взаємодія ЄС з країнами Чорноморського регіону в питаннях енергетики. Незважаючи на те, що усі країни регіону відрізняються за розміром, динамічністю, економічним розвитком, проблемами безпеки та зовнішньополітичними пріоритетами, існує один спільний знаменник, який може сприяти зміцненню співпраці або, навпаки – спричинити конфлікт у басейні Чорного моря, – це енергетична політика.

Ключові слова: Енергетична політика, енергетична безпека, Чорноморський регіон, ЄС, енергоресурси, Європейська Енергетична Хартія, диверсифікація шляхів енергопостачання.

Anastasiia Gaviuk, Dmytro Saviuk. EU energy policy in the Black Sea region. The European Union is one of the major importers of energy resources in the world market which automatically gives European energy policy an extremely important role in the framework of the EU foreign policy. In this context, the EU's interaction with the Black Sea countries in energy issues stands in particular focus of the international community. Notwithstanding the fact that all the countries in the region vary in terms of size, dynamics, economic development, security issues and foreign policy priorities, there is one common denominator that can foster cooperation or, on the contrary, – cause conflict in the Black Sea region. And that is energy policy.

Keywords: Energy policy, energy security, the Black Sea region, EU, energy, European Energy Charter, diversification of energy supplies.

Anastasiia Gaviuk, Dmytro Saviuk. Politica UE în domeniul energetic în Bazinul Mării Negre. Uniunea Europeană este unul dintre cei mai importanți importatori de resurse energetice pe piața mondială, care oferă în mod automat politiciii energetice europene o valoare excepțională în politica externă a UE. În special, o tendință semnificativă în acest context reprezintă interacțiunea UE cu țările din zona Mării Negre în plan energetic. În pofida faptului că toate țările din regiune se diferă în mărime, dinamică, dezvoltare economică, probleme de securitate și a priorităților de politică externă, există un numitor comun care poate contribui la consolidarea cooperării sau, dimpotrivă – poate cauza un oarecare conflict în zona Mării Negre – e vorba despre politica energetică.

Cuvinte cheie: Politica energetică, securitatea energetică, regiunea Mării Negre, UE, resurse energetice, Carta Europeană a Energiei, diversificarea surselor de energie.

Вступ. Посилення конкурентної боротьби за доступ до сировинних ресурсів між учасниками

міжнародних відносин, що відбувається на тлі швидкого вичерпання світових запасів вуглеводнів, призводить до виникнення нових проблем та викликів: різкі коливання цін на енергоносії, проблема надійності поставок, пошук нових джерел енергії та оптимальне використання існуючих тощо. Такі перспективи обумовлюють зростання наукового інтересу до енергетичних контактів між найбільшими країнами-імпортерами та потужними державами-експортерами. До прикладу, Європейський Союз виступає значним імпортером енергоресурсів на світовому ринку, що автоматично надає європейській енергетичній політиці неабиякого значення у зовнішньополітичній діяльності ЄС. Зокрема, значущим напрямком у даному контексті виступає взаємодія ЄС з країнами Чорноморського регіону в питаннях енергетики.

Теоретична складова дослідження. Основна мета даної статті полягає у комплексному аналізі енергетичних проблем Європейського Союзу в межах Чорноморського регіону, дослідженні напрямків енергетичної безпеки. Основна увага зосереджена на виокремленні основ європейської енергетичної політики, оцінці перспектив забезпечення енергетичної безпеки ЄС, а також виявленні шляхів її виконання та зростання надійності в майбутньому. *Географічні межі* дослідження охоплюють Чорноморський, Каспійський регіони та прилеглі до них країни, а також країни Європейського Союзу. Основні *завдання* стосуються огляду питання щодо шляхів залучення Європейського Союзу до співпраці з Чорноморськими країнами в енергетичній сфері, аналізу офіційних документів в даній сфері. Серед *методів*, що були застосовані в процесі даного дослідження слід виділити методи аналізу даних, порівняльний, історичний методи, огляд статистичних даних тощо.

Основна частина. На Євросоюз припадає приблизно 20 % світового споживання енергії, хоча показники 2013 р. були нижчими, ніж у 1990 р. Як показують нові дослідження¹, такий різкий спад щорічного споживання енергії у 2013 р. на більше, ніж 9%, порівняно з 2006 р., відображає, з одного боку, затяжні економічні проблеми в Єврозоні, а з іншого – зусилля держав-членів та представників бізнесу скоротити енергоспоживання та підвищити його ефективність². Адже, відповідно до нового плану Єврокомісії, до 2050 р. Європейський Союз поставив перед собою мету скоротити споживання енергії та викидів парникових газів на 85-90%, у порівнянні з показниками 1990 р.³

Однак, незважаючи на такі спроби, Європа все одно зберігає значну залежність від імпорту енергоресурсів, більша частина яких надходить з-за кордону, включаючи Росію, Близький Схід, а також Чорноморський та Каспійський регіони. Слід зауважити, що в межах Чорноморсько-

Каспійського регіону зосереджені значні запаси вуглеводнів: 18,8 % світової нафти, що видобувається, припадає на країни цього басейну. Їх же частка у видобутку природного газу складає 29,9 %. Нерозвідані запаси нафти у надрах землі оцінюються в 18,9 % від загальних світових, а запаси газу – у 46,5 %⁴. Тож, після регіону Перської затоки, Чорноморський регіон є другим за величиною джерелом нафти і природного газу разом з його багатими запасами корисних копалин і металів⁵. Саме тут розташовані родовища Баку, які завжди мали глобальне значення. Завдяки своєму багатству даний регіон був переслідуючим об'єктом під час двох світових воєн⁶, та й до тепер.

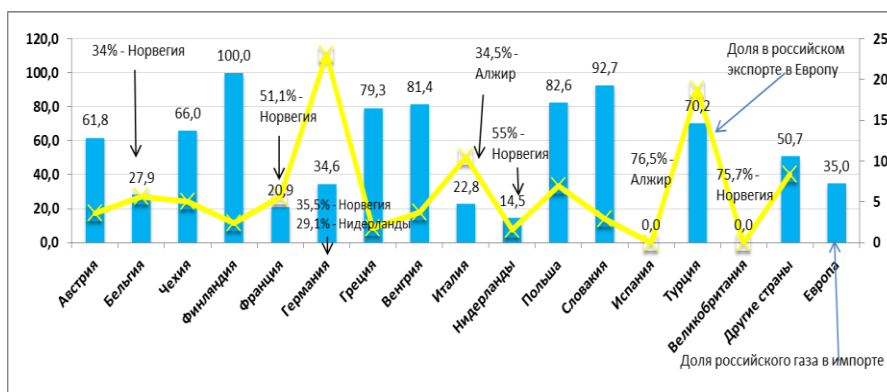
Збільшення останніми роками енергоспоживання відбулось унаслідок зростаючої залежності країн ЄС від імпорту енергоресурсів (рис. 1). Залежність країн ЄС від імпорту пояснюється незначною наявністю власних ресурсів, а також є наслідком укладання вигідних контрактів на постачання енергоресурсів з інших країн.

За даними Євростату найменшу залежність від імпорту енергоресурсів у 2011 р. мали Естонія (12%), Румунія (21%), Чехія (29%), Нідерланди (30%), Польща (34%) та Великобританія (36%). Данія була єдиною країною ЄС, що є чистим експортером енергоресурсів. Найбільшу залежність від енергоімпорту мають Мальта (101%), Люксембург (97%), Кіпр (93%) та Ірландія (89%)⁷.

У 2011 році п'ятьма найбільшими споживачами енергії в ЄС були Німеччина (316 мільйонів тон нафтового еквіваленту; падіння споживання з 2008 року дорівнювало 7,7%), Франція (260 мільйонів тон, – 4,6%), Сполучене Королівство (199 мільйонів тон, – 9,4%), Італія (173 мільйони тон, – 4,8%) та Іспанія (129 мільйонів тон, – 9,4%). На них разом припало дві третини споживання ЄС. Загалом у 2011 році рівень залежності ЄС від імпорту енергоресурсів складав 54%⁸.

Рисунок 1

Залежність від імпорту енергоресурсів у країнах ЄС

З геополітичної точки зору, Чорноморський регіон займає вигідне положення. Перебуваючи на перехресті найважливіших торговельних шляхів і фінансових потоків з Європи в Азію, із Півночі на Південь, він стає особливо важливим в період фо-

рмування нових енергетичних політик та нових регіональних стратегій. Також, його географічна близькість до ЄС є стимулюючим фактором для встановлення активного співробітництва ЄС із країнами цього регіону.

Таким чином, незважаючи на те, що усі країни регіону відрізняються за розміром, динамічністю, економічним розвитком, проблемами безпеки та зовнішньополітичними пріоритетами, існує один спільний знаменник який може сприяти зміцненню співпраці або, навпаки – спричинити конфлікт у басейні Чорного моря, – енергетична політика.

Після розпаду СРСР та виникнення нових кордонів перед, країнами ЄС постали нові проблеми, пов'язані з відсутністю необхідних міжнародних договорів у новоутворених суб'єктів міжнародного права, а також з необхідністю створення уніфікованого правового регулювання відносин у сфері енергетики на міжнародному рівні. Такого роду обставини зумовили створення загальноєвропейських основ розвитку енергетичної співпраці ЄС з державами Євразії, що відображається у відповідній нормативно-правовій базі Європейського Союзу, яка утворює в межах Чорноморського регіону окрему мережу політичних проектів та документів.

Загалом Європейський Союз доклав значних зусиль, спрямованих на стимулювання демократичних та економічних реформ, забезпечення стабільності та підтримки розвитку в Чорноморській зоні шляхом широкомасштабних програм співробітництва. Безпосереднє відношення до них мають три програми ЄС: передвступний процес у випадку з Туреччиною, Європейська політика сусідства та Стратегічне партнерство з Російською Федерацією. Окрім того, Європейська Комісія зробила свій внесок до широкого загалу галузевих ініціатив регіонального значення⁹.

Одним з перших проектів у даному контексті був представлений у червні 1991 р., коли прем'єр-міністр Нідерландів Р. Любберс на засіданні Європейської Ради у Дубліні запропонував створити Європейське енергетичне співтовариство. Ідея

створення енергетичного товариства ЄС трансформувалась у глобальну структуру. У грудні 1991 р. більшість західноєвропейських держав, а також Австралія, Канада, Туреччина, США та Японія підписали у Гаазі Європейську Енергетичну Хартію¹⁰. Зауважимо, що даний документ став лише політичною декларацією намірів її учасників щодо співпраці в енергетичному секторі й закріпив основні принципи такої співпраці. У грудні 1994 р. після тривалих переговорів в Лісабоні був підписаний остаточний текст договору. Договір до Енергетичної Хартії вступив у дію 16 квітня 1998

р. після національних процедур ратифікації. До 1 січня 2008 р. договір підписали 52 країни. При цьому 47 країн, включаючи Україну, передали депозитарію свої ратифікаційні грамоти (акти про приєднання до договору)¹¹. Даний договір став юридично зобов'язуючим багатостороннім документом, що стосується міждержавної співпраці в енергетичному секторі. Його основна мета – зміцнення правових норм у питаннях енергетики шляхом створення єдиного поля правил, яких повинні дотримуватись усі уряди. Процес Хартії охопив країни Європейського Союзу, Центральної і Східної Європи, Російську Федерацію, Центральну Азію і Кавказ, а також Японію, Австралію і Монголію¹².

Цікаво, що 30 липня 2009 р. було підписано розпорядження Прем'єр-міністра Російської Федерації, яке передбачало повідомлення іноземних держав про рішення РФ відкликати підпис під Договором до Енергетичної хартії. Так завершилися багаторічні дискусії, що велися в Росії навколо Хартії з 17 грудня 1994 р., коли РФ її підписала. Тож, напружений діалог між ЄС та РФ з питання приєднання останньої до Договору до Енергетичної Хартії, що тривав з січня 2000 р., теж завершився нічим¹³.

Наступна програма INOGATE – програма енергетичного і технічного співробітництва між Європейським Союзом, країнами Східної Європи та Центральної Азії. Вона стартувала у 1996 р. і була розширена у 2004 р. на основі політичного діалогу «Бакинська ініціатива». Програма переслідує чотири основні мети: конвергенцію енергетичних ринків на основі принципів ЄС, підвищення енергетичної безпеки, підтримку сталого енергетичного розвитку та залучення інвестицій в енергетичні проекти загального та регіонального інтересу¹⁴. Проте, INOGATE досі не став потужним рушієм об'єднання інтересів зацікавлених сторін, а залишився допоміжним інструментом технічної і консультативної допомоги країнам-партнерам.

Чорноморська синергія (Black Sea Synergy), започаткована у 2008р., мала на меті консолідувати співпрацю країн регіону у сферах енергетики, транспорту, екології, міграції, боротьби з транскордонною злочинністю. Однак, розвиваючись переважно у форматі двосторонніх відносин ЄС з країнами регіону, ініціатива не перетворилася на вагомий об'єднавчий фактор.

Наступний документ – Резолюція Європейського Парламенту про Стратегію ЄС у Чорному морі від 20 січня 2011 р., що наголошує на необхідності посилення уваги ЄС до Чорноморського регіону в контексті безпекових питань, насамперед в енергетичній сфері. Серед іншого, наголошується на необхідності активізації взаємодії для реалізації енергетичних проектів у рамках Південного енергетичного коридору, Набукко (Nabucco) і тристороннього проекту AGRI¹⁵.

Серед інших проектів Європейського Союзу можна виділити, також, Європейську Оборонну

Стратегію, прийняту Європейською Комісією у грудні 2003 р., та Політику Добросусідства ЄС 2004 р., які проголошували каспійські ресурси стратегічно важливими, проте конкретної програми дій ЄС у сфері енергетики ними не передбачалося¹⁶.

8 березня 2006 р. Європейська Комісія представила «Зелений Документ», який закликав уряди європейських країн встановити основи нової Європейської енергетичної політики та діяти спільно. У ньому вказувалося, що кожна з держав-членів може приймати рішення, орієнтуючись на свої національні інтереси, однак, в силу глобальної взаємозалежності енергетична політика Європейського Союзу повинна переслідувати три головні завдання: стабільність, конкурентоспроможність та безпеку¹⁷.

Слід зауважити, що у своїй сукупності дані документи дозволили активізувати зусилля ЄС в реалізації альтернативних проектів доставки енергоресурсів із Чорноморсько-Каспійського регіону, котрі потребують, однак, значних інвестицій та доопрацювань, а також залежать від здатності європейських країн домовитися з країнами-постачальниками.

Відомо, що після вступу Румунії та Болгарії до ЄС, Чорне море стало третім морем Європи (після Середземного та Балтійського). Однак, тут же існує й ареал, який контролюється Москвою, і це територія, що простягаються від Азовського моря до Грузії, включаючи сепаратистський район Абхазію¹⁸. Хоча, з огляду на російсько-українські домовленості щодо перебування російського Чорноморського флоту у Севастополі до 2042 р.¹⁹, а також на історичний факт анексії Росією території Криму, Москва значно розширила свою військову і політичну присутність у регіоні. До речі, саме румунський Президент Траян Бесеску у недавньому інтерв'ю заявив, що Румунія відчуває дискомфорт від перебування російського контингенту у Придністров'ї та Чорноморського флоту РФ у Криму²⁰.

Таким чином, через наявність російського фактору в Чорноморському басейні та постійних криз навколо транспортування російського газу через територію України, стратегічне значення даного регіону набирає ще більшої ваги для енергобезпеки та енергетичної співпраці між ЄС та державами Чорноморського регіону, що ведеться з метою пошуків альтернативних шляхів доставки вуглеводнів для зменшення своєї залежності від Російської Федерації.

Як вказується у повідомленні Єврокомісії від 29 жовтня 2014 р., ЄС виділив 647 млн. євро на фінансування газових проектів в регіонах Балтії, Центральної, Східної та Південно-Східної Європи. «Підтримувані проекти дозволять збільшити енергетичну безпеку Європи і допомогти покласти край ізоляції енергетичних мереж країн-членів ЄС»²¹. Також, Єврокомісія планує спрямувати фінансові ресурси на завершення формування єдино-

го європейського енергетичного ринку та інтеграції відновлювальних джерел енергії до електромереж²². Наприклад, 25 лютого 2015 р. єврокомісар з енергетики Марош Шефчович представив у Брюсселі свій проект Енергетичного союзу, який повинен бути створений до 2030 року²³. Згідно з чинним варіантом документа, ЄС має намір використовувати всі свої зовнішньополітичні інструменти, щоб встановити стратегічні енергетичні партнерства з альтернативними Росії постачальниками, в тому числі з Азербайджаном, Туркменією і Алжиром²⁴.

Нова концепція готувалась і на тлі українсько-російського конфлікту, адже Москва, як найважливіший енергопостачальник, знову і знову використовує свій енергетичний вплив для політичного тиску. За допомогою Енергетичного союзу усі країни ЄС, як очікується, зможуть продемонструвати більшу згуртованість. По суті йдеться про уніфікацію енергетичної інфраструктури й законодавства, а також створення єдиного енергетичного ринку. Як зазначив Єврокомісар: «Європа дійсно втомилася кожного літа обговорювати, як пережити наступну зиму. У найбільшій економіці світу не повинно бути подібних побоювань у ХХІ столітті»²⁵. Він наголосив, що європейців слід зробити менш залежними від енергопостачання з Росії, і водночас – привабити інвесторів²⁶.

Проте, дана ситуація ускладнюється одночасним пошкваленням діяльності російської дипломатії щодо реалізації проектів «Північний» та «Південний» потоки, що, власне, зводить нанівець всі європейські зусилля щодо диверсифікації енергопостачання. Росія сприймає регіон Чорного моря виключно своєю зоною домінування та активно розробляє економічні проекти з диверсифікації поставок газу до Європи в обхід території України – наприклад, «Південний потік», який мав бути прокладений по дну Чорного моря²⁷. Однак, із таким швидким плином подій, не все, що планувалося стосовно «Південного потоку», вдалося втілити у життя. На початку грудня 2014 р. в політичних колах почалась активно обговорюватися заява російського президента В. Путіна щодо відмови Росії від реалізації цього проекту. Доречно зауважити, що «Південний потік» був радше політичним проектом, аніж торговим, адже завдяки йому Кремль намагався оминати свого головного партнера по транзиту газу до Європи – Україну. До того ж російська сторона хотіла таким чином перешкодити будівництву вище згаданого європейського проекту «Набукко».

З огляду на значне зближення між Росією та Туреччиною, сьогодні проводиться робота над організацією будівництва нового газопроводу «Турецький потік»²⁸, аналогічного «Південному потоку». В ході офіційного візиту російського президента В. Путіна до Туреччини 1 грудня 2014 р. «Газпром» та турецька компанія «Botas» підписали меморандум про взаєморозуміння в питаннях будівництва даного газопроводу потужністю у

63 млрд. кубометрів за рік, 14 млрд. кубометрів з яких передбачається для Туреччини. Решту, близько 50 млрд. кубометрів, – РФ налаштована постачати до ЄС, до кордону Туреччини з Грецією²⁹. Однак, наскільки реалістичними є амбіції Москви, залишається питанням часу.

Дуже важливо розуміти чому Чорноморський регіон впливає на безпеку ЄС і яким чином ЄС реагує на наявні регіональні виклики. Країнами, що піднімали останніми роками цю проблематику, були європейські країни, які безпосередньо розташовані в регіоні, зокрема, Болгарія та Румунія. Готуючись до свого вступу до ЄС, Румунія поступово стала найактивнішим членом ЄС, який просував ідею стратегічної важливості Чорноморської зони, підкреслюючи потребу у підвищенні стратегічної ролі ЄС у ньому. Ще в 2007 р. на щорічній зустрічі дипломатів тодішній президент Румунії Т. Бесеску заявив про наміри Румунії стати європейським дистриб'ютором нафти і газу з Каспійського моря. І, незважаючи на важкий економічний стан, вона має амбіційні плани щодо об'єднання газотранспортних систем Молдови, Болгарії, Сербії та Угорщини. «Відносини з країнами Сходу, зокрема з країнами Каспійського регіону, чи то з Казахстаном, чи Азербайджаном, залишаються пріоритетними. Ресурси цих країн дозволяють створити альтернативні шляхи поставок до нинішньої системи Європейського союзу»³⁰.

Отож, після розширення ЄС у 2007 р. Румунія «відчула, що процес не має зупинитися на ній», та що «вона відповідальна і має працювати на стабільність поза межами своїх кордонів»³¹. Як вказується в державній стратегії 2006 р., своїми основними завданнями у Чорноморському регіоні Румунія вважає: створення та посилення стабільної, демократичної та процвітаючої зони східного сусідства, а також залучення Чорноморського регіону до європейських та євроатлантичних цінностей та процесів³².

Питання енергетичної безпеки сьогодні займає одне із ключових положень, які стоять на порядку денному румунського МЗС. Варто зауважити, що Румунія у своїй енергетичній політиці намагається виконувати взяті на себе зобов'язання, співпрацюючи з усіма інституціями та урядовими структурами в даній сфері. Румунська влада підтримує цілі, принципи та проекти Європейського Союзу, пов'язані з енергетичною безпекою та розвитком стабільного економічного середовища, зосереджуючи значну увагу на скороченні пагубних впливів на зміну клімату³³. Підтримка Європейської Енергетичної Стратегії стосовно безпеки енергопостачання, підвищення конкурентоспроможності внутрішніх ринків та підтримки сталої енергосистеми є основою для її стабільного економічного розвитку. До того ж, Румунія прагне активно залучатися до виконання енергетичних проектів, що мають важливе значення для Центральної та Південно-Східної Європи, а саме – газопроводу «Набу-

кко» та Пан'європейського нафтопроводу (PEOP), з участю у будівництві трубопроводу «Констанца-Трієст». Також, вона підтримує додаткові пропозиції, такі як проект магістрального газопроводу AGRI (Азербайджан-Грузія-Румунія) для транспортування скрапленого газу із зони Каспійського моря до Європи³⁴.

На окрему увагу заслуговує проект Пан'європейського нафтопроводу (PEOP), котрий повинен зв'язати румунський чорноморський порт Констанца з італійським містом Трієст, що розташоване на березі Адріатичного моря. Він розрахований на перекачку до 90 млн. т. сировини за рік³⁵. Трубопровід довжиною 1319 км повинен відкрити можливості для доставки сирої нафти з країн Каспійського регіону – Азербайджану, Туркменістану, Казахстану – до Центральної і Західної Європи, оминаючи вкрай завантажену протоку Босфор, де нафтоналивні танкери мусять довго простоювати в очікуванні своєї черги. Таким чином, експерти вважають, що новим нафтопроводом значно розвантажиться танкерний транспорт у Босфорі, Дарданеллах та Адріатичному морі. Щоправда за оцінками міністрів енергетики Румунії, Сербії, Словенії, Італії та Хорватії та представників Єврокомісії у 2007 р. вартість будівництва даного об'єкту визначалася приблизно в 4 млрд дол., що в нинішніх умовах може дещо пригальмувати даний проект³⁶. Планується, що в італійському м. Трієст даний нафтопровід буде підключено до Трансальпійського нафтопроводу TAL (Trans Alpine Pipeline) для доставки сирої нафти до Австрії та Німеччини. Також, проект передбачає одне відгалуження на північ Італії – для забезпечення потреб зональних нафтопереробних заводів³⁷.

Слід зауважити, що незважаючи на те, що більшість аналітиків у сфері енергетики сприймають контроль Державною нафтовою компанією Казахстану «КазМунайГаз» 75% акцій «The Rompetrol Group» (TRG), найбільшої нафтогазової компанії Румунії³⁸, в якості «Троянського коня» у Європі, румунська влада, все ж, вбачає у цьому кроці шанс для набуття Румунією головної ролі у справі контролю енергоресурсів по всій Європі³⁹.

Однак, в ході роботи над проектом, невдовзі виявилися проблеми, пов'язані із суперечками Італії, головного актора у порту Трієст, зі своїми хорватськими та словенськими партнерами. Більше того, хорватський виконавчий голова компанії «JANAF» Анте Марков в адресу Італії зауважив «відсутність належної волі до виконання проекту». Проте, незважаючи на суперечки між учасниками проекту, Європейське товариство й надалі підтримує важливість та переваги проекту Пан'європейського нафтопроводу⁴⁰.

Щодо проекту AGRI, слід зазначити, що в його рамках планується транспортування азербайджанського скрапленого газу до Чорноморського узбережжя, його скраплення на спеціальному терміналі та його подальше транспортування морем до терміналу, розташованого у румунському порту Кон-

станца. Потім цей газ передбачається переводити у стан природного газу і спрямовувати на задоволення потреб Румунії та європейських країн. В рамках цього проекту будуть створені термінали в портах Констанца (Румунія) та Кулеві (Грузія). Даний проект має на меті капіталізувати природні ресурси Азербайджану, реалізувати роль Грузії як транзитної держави та стратегічне положення Румунії у процесі забезпечення прямого доступу азербайджанського газу до Європи, а також використати потенціал Угорщини як посередника на центральноєвропейському газовому ринку.

Варто відмітити ще один проект ЄС, що безпосередньо стосується Румунії, – Стратегію для Дунайського регіону ЄС, в якій лишній раз підкреслюється необхідність розширювати стратегію ЄС для Дунайського регіону у напрямку Чорноморського регіону, що доводить геостратегічне значення останнього. «Для цілей міжнародної торгівлі та транспортування вуглеводнів в регіоні необхідно розвивати Чорноморські і морські Дунайські порти ЄС, у тому числі нафтові та газові термінали та інфраструктури перевезень⁴¹. Також, ЄС вважає за необхідне модернізувати інфраструктуру в Чорноморському регіоні і установити зв'язок з європейськими транспортними коридорами. Варто зауважити, що все це віддзеркалює позицію Румунії в Чорноморському регіоні і надає переваги саме румунським економічним проектам. Таким чином, в рамках енергетичної політики ЄС можна говорити про очевидну перевагу Румунії, яка поступово перетворюється на одного з ключових гравців на газовому полі Європи. До прикладу, румунська компанія «Transgaz» нарівні з німецькою «RWE», австрійською «OMV», турецькою «Botas», болгарською «Bulgargaz» і угорською «MOL» є учасником проекту «Набукко»⁴². Крім того, російський «Газпром» наполегливо пропонував румунам взяти участь у проекті «Південний потік»⁴³.

Щодо України, енергетична сфера виступає одним з основних напрямків її співробітництва з ЄС. Це ґрунтується на взаємозалежності та спільних інтересах, і підкріплюється стратегічним курсом України на повноцінну інтеграцію до ЄС. На лінії постачання вуглеводнів «схід-захід» Україна є ключовим транзитером, що, однак, не підтверджується її фактичним місцем у європейських енергетичних відносинах.

Висновки. Нехтування ситуацією в енергетичній сфері України з боку Європейського Союзу і її використання Росією для досягнення власних амбітних зовнішньополітичних цілей підбивають енергетичну безпеку всієї Європи. Дестабілізація ситуації призводить до зростання невпевненості між країнами, які є постачальниками, транзитерами і споживачами, різкого коливання цін на енергоносії і погіршення умов функціонування економіки. Отже, підтримання та розвиток рівноправних, прозорих і взаємовигідних відносин при співпраці з ЄС в енергетичній сфері має обов'язково супроводжуватись активним діалогом між Україною і Єв-

ропейським Союзом, розширенням зв'язків між вітчизняною енергетичною системою та системою ЄС, а також диверсифікацією шляхів і джерел постачання енергоносіїв, що є невід'ємною частиною національної безпеки держави загалом.

Як бачимо, сьогодні проблема використання енергоресурсів радше дестабілізує ситуацію у регіоні, ніж сприяє співпраці. Адже усі країни Чорноморського регіону залучені до енергетичної політики, а суперечки з приводу транспортування нафти і газу за участі усіх головних гравців регіону будуть продовжуватися і в майбутньому через суперечливі інтереси. Таким чином, Європі слід і надалі працювати над диверсифікацією шляхів енергопостачання, а також розширювати «Південний енергетичний транспортний коридор» для того, щоб урізноманітнити поставки зокрема до Південно-Східної Європи⁴⁴. До того ж усі потенційні маршрути повинні бути чітко спланованими та оціненими як з точки зору енергетичної безпеки, так і економічної ефективності.

¹ EU energy consumption level falls to 20-year low. Електронний ресурс. [Режим доступу]: <http://www.theguardian.com/environment/2015/feb/09/eu-energy-consumption-level-falls-to-20-year-low>.

² European energy regulations could be strengthened under commission plans. Електронний ресурс. [Режим доступу]: <http://www.theguardian.com/environment/2015/feb/06/european-energy-regulations-could-be-strengthened-under-commission-plans>.

³ Energy roadmap 2050. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2012. Електронний ресурс. [Режим доступу]: <https://www.energy.eu/publications/Energy-Roadmap-2050.pdf>.

⁴ Симонич П. В Каспійском море таятся большие запасы углеводородного сырья// Промышленные ведомости. – 2005. – № 7. – 5 июля.

⁵ Erhan Büyükkakıncı. Security Issues and Patterns of Cooperation in the Black Sea Region// GUUAM-Myth or Reality in the Aspect of the Black Sea Regional Security, 20 June 2001, Simferepol.

⁶ Michael Weiss. Russia Stages a Coup in Crimea// The Daily Beast. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.thedailybeast.com/articles/2014/03/01/so-russia-invaded-crimea.html>.

⁷ EU27 energy dependence rate at 54% in 2011. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/5113225/8-10072008-AP-EN.PDF/e7bff59b-d8e8-48aa-bf98-c08d5eb34afc?version=1.0>.

⁸ EU27 energy dependence rate at 54% in 2011. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/5113225/8-10072008-AP-EN.PDF/e7bff59b-d8e8-48aa-bf98-c08d5eb34afc?version=1.0>.

⁹ Повідомлення Комісії для Ради та Європейського Парламенту. Брюссель, 11.04.2007. Електронний ресурс. [Режим доступу]: http://eeas.europa.eu/enp/pdf/pdf/com07_160_uk.pdf.

¹⁰ Заключний документ Гаазької конференції з Європейської енергетичної хартії. Електронний ресурс. [Режим доступу]: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_061.

¹¹ Статус ратифікації Договору к енергетической хартії. Електронний ресурс. [Режим доступу]: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_056/page.

¹² Там само.

¹³ Седляр Ю. О. Енергетична дипломатія ЄС у Чорноморсько-Каспійському регіоні// «Політологія». – Наукові праці. Том 122. Випуск 109. С. 134.

¹⁴ Програма INOGATE. Отчет о состоянии дел за 2011 г. Електронний ресурс. [Режим доступу]: http://inogate-tag.org/inogate/pdf_files/INOGATE_Status_Report_RU.pdf.

¹⁵ Гончар М. Енергетична безпека в Чорноморському регіоні: стан, проблеми, тенденції/ М. Гончар, С. Жук, А. Чубик // Крим, Україна в координатах Чорноморської безпеки. Інформаційно-аналітичні матеріали до фахової дискусії на тему «Крим: безпека і розвиток». Центр Разумкова. – 2011.– С. 67–78.

¹⁶ Там само.

¹⁷ GREEN PAPER A European Strategy for Sustainable, Competitive and Secure Energy Brussels, 8.3.2006 COM(2006) 105 final. Електронний ресурс. [Режим доступу]: http://europa.eu/documents/comm/green_papers/pdf/com2006_105_en.pdf.

¹⁸ Ruxandra Ivan. New Regionalism or No Regionalism? University of Bucharest, Romania and Université Libre de Bruxelles, Belgium; 2012.

¹⁹ Угода між Україною та Російською Федерацією з питань перебування Чорноморського флоту Російської Федерації на території України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/643_359.

²⁰ Артем Филипенко. Україну посадили біля калюжі. Європейський Союз не побачив Україну у чорноморському регіоні// Тиждень.UA [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://tyzhden.ua/World/7656>.

²¹ Energy: EU invests €647 million in key energy infrastructure. European Commission Press release. Brussels, 29 October 2014. Електронний ресурс. [Режим доступу]: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-1204_en.htm.

²² Там само.

²³ ЄС хоче домовитись з Азербайджаном і Туркменістаном про постачання газу// Центр досліджень енергетики. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://eircenter.com/news/yes-xochedmovoitis-z-azerbajdzhanom-i-turkmenistanom-pro-postachannya-gazu/>.

²⁴ Там само.

²⁵ Там само.

²⁶ ЄК закликає країни об'єднуватись в Енергетичний союз для зменшення залежності від РФ// Центр досліджень енергетики. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://eircenter.com/news/>

yek-zaklikaye-krayini-obyednuvatis-v-energetichnij-soyuz-dlya-zmenschennya-zalezhnosti-vid-rt/.

²⁷Офіційний сайт «Газпром». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.gazprom.com/about/production/projects/pipelines/south-stream/>.

²⁸Росія повідомила ЄС про відмову від "Південного потоку"// Дзеркало тижня. 12 грудня, 2014. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://dt.ua/ECONOMICS/rosiya-povidomila-yes-pro-vidmovu-vid-pivdenного-potoku-159003_.html.

²⁹ Эрдоган хочет назвать новый газопровод "Турецким потоком"// Дзеркало тижня, 11 грудня 2014. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zn.ua/ECONOMICS/erdogan-hochet-nazvat-novyy-gazoprovod-tureckim-potokom-161483_.html.

³⁰ România, dispecerul energetic al UE// Jurnalul.ro. – 19 Sep 2007. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://jurnalul.ro/bani-afaceri/economia/romania-dispecerul-energetic-al-ue-103060.html>.

³¹ Asmus R., "Next Steps in Forging a Euro-Atlantic strategy for the wider Black Sea", the German Marshall Fund, Washington, 2006, p. 17.

³² Documentul de politica, strategie, performanta si coordonare a politicilor 13. structurale pentru anul 2005 si perspectiva 2006–2008. [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.cdper.ro/proiecte/2004/600/20/9/anexa03_14.pdf.

³³ Офіційний сайт МЗС Румунії. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.mae.ro/en/node/2160>.

³⁴ Там само.

³⁵ Пономарев В. Румынский маршрут// «Expert Online», 03 мар 2010. Електронний ресурс [Режим доступу]: http://expert.ru/2010/03/3/rymun_marshrut/.

³⁶ ROMANIA MINISTRY OF ECONOMY Presentation Sheet of the Investment Project Pan European Oil Pipeline (PEOP) Constanta – Trieste pipe-

line. Електронний ресурс [Режим доступу]: http://www.minind.ro/invest/new/Oil_and_Gas_Sector/CONPET/OG.C.1.09_peop_Engl.pdf.

³⁷Румунія розраховує на Росію в проекті нафтопроводу Констанца–Триєст// OilNews. Електронний ресурс [Режим доступу]: http://oilnews.com.ua/a/news/Ruminiya_rasschitivaet_na_Rossiyyu_v_proekte_nefteprovoda_Konstantsa%E2%80%93Triest/197741.

³⁸ KazMunaiGaz vrea să se extindă agresiv în Europa, folosind ca rampă Rompetrol Rafinare. <http://www.mediafax.ro/economic/kazmunai-gaz-vrea-sa-se-extinda-agresiv-in-europa-folosind-ca-rampa-rompetrol-rafinare-11111089>.

³⁹ România, dispecerul energetic al UE// Jurnalul.ro. Електронний ресурс [Режим доступу]: <http://jurnalul.ro/bani-afaceri/economia/romania-dispecerul-energetic-al-ue-103060.html>.

⁴⁰ Shaking off old shackles: The Pan-European Oil Pipeline. Електронний ресурс [Режим доступу]: <http://www.evs-translations.com/blog-com/pan-european-oil-pipeline/>.

⁴¹ Стратегія ЄС стосовно Дунайського регіону. Panorama Info regio № 37, 2011. http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/panorama/pdf/mag37/mag37_uk.pdf.

⁴² Україна – Румунія: В очікуванні перезавантаження. Електронний ресурс [Режим доступу]: <https://news.pn.ua/politics/20509>.

⁴³ Артем Филипенко. Україну посадили біля калюжі// Тиждень.ua, 2011. Електронний ресурс [Режим доступу]: [http://tyzhden.ua/World/7656\(02/03/2015\)](http://tyzhden.ua/World/7656(02/03/2015)).

⁴⁴ The Southern Gas Corridor and Turkey's Role as an Energy Transit State and Energy Hub. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://file.insightturkey.com/Files/Pdf/insight-turkey-vol_15_no_1_2013_winrow.pdf.

УДК: 341.43: 061.1 ЄС

© Євгенія Блажевська
(м. Чернівці)

ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ СПІЛЬНОЇ ІМІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС: ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ДЛЯ УКРАЇНИ

У статті стверджується, що імміграційна політика традиційно проводилася на національному рівні і не входила до сфери компетенції міжнародних організацій або інститутів, оскільки дана сфера – невід'ємна частина і одна з найважливіших умов підтримки легітимності влади національної держави. Доведено, що національні уряди в цілому менш схильні передавати на наднаціональний рівень свою компетенцію в сферах, що стосуються так званої високої політики («*high politics*»), серед яких і політика у сфері імміграції.

Ключові слова: ЄС, політика, імміграція, нелегальна імміграція, біженці, міжурядові форуми.

Euheniia Blazhevskia. Practice of refugee and political asylum regulation in EU: gaining experience for Ukraine.

This paper argues that immigration policy is traditionally held at the state level and not part of the responsibilities of international organizations or institutions, as this area is an integral part and one of the most important conditions support the legitimacy of the government within the nation state. National governments are generally less inclined to transfer to the supranational level of their competence in areas relating to «high politics», including the policy on immigration.

Keywords: EU, policy, immigration, illegal immigration, refugees, intergovernmental forums.